

**Nederlands
laatste
ontdekkings-
reiziger**

1882-1955

**Philips
Christiaan
Visser**

MAARTEN FAAS

Nederlands laatste ontdekkingsreiziger

Nederlands laatste ontdekkingsreiziger

Philips Christiaan Visser (1882-1955)

MAARTEN FAAS

Hilversum
Verloren
2024

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door financiële steun van
Boekenfonds Elisabeth Grent/F.J.A.M. van der Helm
Stichting Dr Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds
Fonds Historische Publicaties Schiedam
M.A.O.C. Gravin van Bylandt Stichting
Stichting Gilles Hondius Foundation
Stichting Opbouw Schiedam

Afbeeldingen op het omslag: Visser (voor) en Lochmatter op de top van de Gross Fiescherhorn in
1921 – Nationaal Archief Den Haag

ISBN 9789464550924

© 2024 Maarten Faas
Uitgeverij Verloren
Torenlaan 25, 1211 JA Hilversum
www.verloren.nl

Opmaak en omslagontwerp: Rombus, Hilversum

No part of this book may be reproduced in any form without written permission from the publisher.

Inhoud

Woord vooraf	7
Zondagskind. In vogelvlucht – Philips Christiaan Visser – 1882-1955	9
Jeugdherinneringen aan Schiedam, tot 1919	18
Gestrand in de Kaukasus, 1914	28
Crisis in het bedrijf 'Daniël Visser en Zoonen', 1916-1918	34
Een Nederlands noodziekenhuis voor Rusland, 1914-1918	40
De politieke opwindings over Troelstra, 1918	47
Sven Hedin – de ontdekkingsreiziger die Visser inspireerde, 1921	54
Voor het eerst op weg naar de Karakoram, 1922	61
Tussen Nubra en Shyok, 1922	70
Naar onbekend Midden-Azië, 1925	80
Over grote en onbekende gletsjers, 1925	90
Door de bergwoestijnen van Azië, 1929-1930	101
Winterkwartier in Yarkand, 1929-1930	112
Langs de noordelijke flanken van de Karakoram, 1935	121
Glaciologie, de wetenschappelijke passie van Visser, 1938-2023	132
Betekenis voor de Nederlandse bergsport, 1906-2023	141

Consul-generaal in Brits-Indië – uniek bezoek aan Nepal, 1931-1938	151
Gezant in Turkije, 1938-1945	159
Visser en de vredespogingen van Von Papen, 1939-1953	170
Standplaats Pretoria Zuid-Afrika, 1945-1948	181
Ambassadeur in de Sovjet-Unie – lid van de Balkan commissie, 1948-1954	191
Philip Vissers laatste jaren, 1954-1955	205
Tijdlijn leven Philips Christiaan Visser	214
Publicaties van Visser beschikbaar in de Koninklijke Bibliotheek	216
Publicaties Visser Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap	217
Belangrijkste Koninklijke en wetenschappelijke onderscheidingen	218
Dankwoord	219
Bronnen	221
Register	229

Woord vooraf

Ik heb nimmer gesolliciteerd (...), het waren de bergen, die mij leiding gaven,...

*Philip Visser in zijn nooit gereedgekomen memoires*¹

Philips² Christiaan Visser was Nederlands laatste ontdekkingsreiziger en Nederlands bekendste bergsporter in de periode voor de Tweede Wereldoorlog. Hij volgde, samen met zijn vrouw Jenny, zijn passie, verkocht het familiebedrijf en trok naar Midden-Azië. Visser leidde vier succesvolle expedities naar de Karakoram. Hier exploreerde hij als alpinist en onderzoeker enorme bergmassieven, grote gletsjers en dalen die niet op de landkaarten stonden. Bovendien publiceerde hij het meest uitgebreide, gevarieerde en internationale oeuvre op het gebied van de bergen, gletsjers en de bergsport. Visser was daarmee van beslissende betekenis voor de ontwikkeling van de Nederlandse bergsport. Vervolgens maakte Visser carrière in de diplomatieke dienst onder meer als gezant in Turkije en Zuid-Afrika en ambassadeur in de Sovjet-Unie.

De persoon en prestaties van Philip Visser behoren niet meer tot het parate deel van het collectieve geheugen van ons land, helaas ook niet meer van de kringen rond de bergsport. ‘Sommigen zijn groot geweest in hun tijd maar sindsdien vergeten’, aldus Remieg Aerts in zijn magistrale biografie over Thorbecke.³ ‘Zij kunnen veel later weer interessant blijken en via een biografie worden herontdekt.’ Dat was mijn motief om deze biografie over Philip Visser te schrijven. Met Aerts was mijn aanvankelijke gedachte tegelijk: ‘Het idee om jaren van mijn leven aan dat van een ander te moeten wijden, het moeizame geploeter om een of andere datum te achterhalen, het sprak mij weinig aan. De biografie is de traagste vorm van geschiedenis, een wereld van details, uiterst materieel en brongebonden.’⁴ Het bleek toch zeer de moeite waard. Philip Visser was een opmerkelijk man met een bijzonder leven in zeer roerige fasen van de geschiedenis met maar liefst twee wereldoorlogen.

De bergen en de bergsport hebben mij altijd gefascineerd. Steeds meer ging ik me verdiepen in de geschiedenis van het alpinisme. Hoe ontwikkelde het alpinisme zich in Europa en in Nederland? Wat waren de motieven van alpinisten? Waarheen gingen de klassieke expedities? In 2012 waagde ik een poging om een Nederlandse bergsport-

1 NL-HaNA, Visser, Ph.C., 2.21.284, inv.nr. 16, Tekst memoires, hoofdstuk 2.

2 Gezien het feit dat hij door iedereen Philip werd genoemd en daar zelf ook op stond, zal zijn voornaam in deze biografie ook zo gespeld worden.

3 Aerts, *Thorbecke wil het*, p. 11.

4 Aerts, *Thorbecke wil het*, p. 10.

canon samen te stellen.⁵ Ik werd mij er steeds meer van bewust dat in periode voor de Tweede Wereldoorlog Visser een cruciale rol in het Nederlands alpinisme had gespeeld. Ik las zijn boeken en artikelen. Hij had een toegankelijke en soepele schrijfstijl. Zijn eerste boek, tevens het eerste Nederlandse boek over alpinisme, is nog steeds boeiend.⁶

Al met al achtte ik het van belang een biografie te wijden aan deze bijzondere alpinist, ontdekkingsreiziger, expeditieleider, auteur en diplomaat. Voorbestemd om ondernemer te worden en het bedrijf van zijn vader over te nemen, koos hij voor zijn passie, voor het avontuur, de bergen en verre reizen. Wie was hij? Wat deed hij? Waarom? Wat is zijn betekenis? Wat is zijn nalatenschap? Hoe moeten we dat begrijpen in de maatschappelijke context van zijn tijd?

Helaas is Vissers materiële nalatenschap verspreid over meerdere archieven. In de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag staan zijn boeken. Zijn persoonlijk archief ligt in het Nationaal Archief ook in Den Haag. De Utrechtse Universiteitsbibliotheek heeft een Collectie Visser, maar deze is ongesorteerd. Het fotoarchief van Visser wordt beheerd door het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam, zijn fotoalbums berusten in het Nationaal Archief en zijn daar ook digitaal te raadplegen. Het archief met de historie van de alpenvereniging, nu de Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsport Vereniging, staat ongeordend opgeslagen in verhuisdozen in een pakhuis ergens in Nederland. Het is niet mogelijk dit te raadplegen. In het Nationaal Archief zijn de rapporten en correspondentie van de diplomaat Visser in dienst van Buitenlandse Zaken te vinden. Ten slotte zijn delen van zijn familiegeschiedenis terug te vinden in het Gemeentearchief van Schiedam.

Hopelijk draagt deze biografie bij aan meer bekendheid van de persoon en prestaties van deze interessante man in de diplomatieke dienst, maar bovenal in de bergsport. Philip Visser was en is één van de belangrijkste iconen van de Nederlandse bergsport. Hij was tevens Nederlands laatste ontdekkingsreiziger die geheel onbekende bergketens en gletsjers in de Karakoram in kaart bracht. Philip Visser volgde zijn passie voor de bergsport en is daarmee nog steeds een inspirerend voorbeeld voor veel alpinisten.

Visser could climb fast if the occasion demanded, but he preferred to take his time and taught me to do what he himself loved to do, to savour every moment spent on the mountains.⁷

Prof. George Ingle Finch, één van de beste klimmers in zijn tijd, lid van de Mount Everest-expeditie in 1922

Ede, januari 2024

- 5 De Nederlandse bergsportcanon: <https://bergsportcanon.nl/2012>. Faas en Daalder, 'Canon van de Nederlandse bergsport', p. 18-39. Faas en Dufour, 'De bergsportcanon in discussie. Geschiedenis in ontwikkeling', p. 58-59.
- 6 Visser, *Boven en beneden de sneeuwgrens*. In 1886 publiceerde Carel van Nievelt een boek met reisverslagen over de Alpen. C. van Nievelt, *Een Alpenboek. Wandelingen in de Zwitsersche en Tiroler bergen*, S.C. van Doesburgh, Leiden 1886. Deze auteur publiceerde vervolgens in 1888 het boek *Bergstudien. Een omgang in het land der Dolomieten*. Beide boeken zouden als 'alpinistisch' gedefinieerd kunnen worden en ook aangemerkt als eerste Nederlandse boek over wandelen in de Alpen. Vissers boek gaat wel als eerste in op alpinisme en bergbeklimmen.
- 7 Blakeney, 'Philips Christiaan Visser 1882-1955'.

Zondagskind

In vogelvlucht – Philips Christiaan Visser – 1882-1955

De Galenstock, het moment dat Philip bergbeklimmer werd

Augustus 1902. Het werd al bijna donker toen Philip met zijn twee vrienden aankwam bij het eenzaam gelegen Hotel Furka, vlak onder de gelijknamige pas.¹ Ze waren moe.

De drie jonge mannen, Philip was toen twintig, waren voor het eerst op reis in Zwitserland. De dagen daaraan voorafgaand spoorden ze over de *Gotthardbahn* van Luzern naar het Lago Maggiore. De *Gotthardbahn* werd officieel geopend in het geboortjaar van Philip, 1882. Een wonder van innovatieve spoor- en tunnelbouw, in die tijd wereldberoemd. Op de terugweg naar Zwitserland stapten ze uit in Göschenen. Ze wilden over de Furkapas naar de Grimselpas om vandaar verder te reizen naar Kleine Scheidegg, met zicht op de machtige Jungfrau, Eiger en Mönch, en ten slotte naar Zermatt, waar de iconische Matterhorn domineert.

Reizen in 1902 in Zwitserland was of met de postkoets, of over het spoor, of gewoon wandelen. Dat laatste deed Philip met zijn vrienden op die dag. Het was zo'n vijftientig kilometer lopen. Het eerste deel van de route was nog onderhoudend, door het nauwe dal, waardoor de rivier de Reuss stroomt, met de beruchte Teufelsbrücke. Maar na Andermatt, langs Hospental en Realp, was het uitzicht minder indrukwekkend. Het was warm en de weg was stoffig.

Het moment dat Philip en zijn vrienden het hotel wilden binnengaan werd een van de bepalende gebeurtenissen in zijn leven. Adolf Zenger, berggids uit Innertkirchen, sprak de vrienden aan. 'Willen jullie morgen niet mee om over de Rhône-gletsjer te trekken naar de Grimselpas?'

Dit was het juiste voorstel op het juiste moment! Niet nog een dag over een lange stoffige weg, maar over de gletsjer. Kortere en spannender. Ja, dat wilden ze wel. Met het goede gevoel om zijn clientèle meer te overtuigen, deed Zenger er nog een voorstel bovenop. 'We gaan dan ook de Galenstock beklimmen.'

Van die berg, met een hoogte van 3.586 meter, hadden de vrienden nog nooit gehoord. Ze stelden nog wel wat vragen: hoe dan, en hoe lang, wel of niet over sneeuw, en moeten we klauteren? Zenger boezemde vertrouwen in en de heren gingen akkoord.²

¹ Visser, *Boven en beneden de sneeuwgrens*, p. 3-23.

² In zijn niet afgemaakte memoires schrijft Visser dat hij in 1902 met twee vrienden een reis maakte naar

De volgende dag tijdens de afdaling van de Galenstock ging Visser op de sneeuw onderuit, gelukkig hield de gids hem aan het touw. De beklimming was zwaar, maar een succes. Het vuur van het alpinisme was in Philip ontbrand. Een paar dagen later waren zij in Zermatt. De Matterhorn was angstaanjagend groot en had tegelijk een onweerstaanbare aantrekkingskracht. Philip was verkocht. Hij werd alpinist en besloot hoe dan ook ooit op die Matterhorn te staan.

Nederlands laatste ontdekkingsreiziger

Philips Christiaan Visser werd geboren op 8 mei 1882 in Schiedam. Toen hij 's middags op 3 mei 1955 thuis in Wassenaar aan hartfalen overleed, werd dit al om 18.00 uur via het radionieuws bekend gemaakt en stond dit nieuws de volgende ochtend op de voorpagina's van Nederlands grootste kranten.³ 'Diplomaat en ontdekkingsreiziger overleden'. Diplomaat zeker, echter Visser verwierf zijn landelijke bekendheid voor eerst als expeditieleider, ontdekkingsreiziger en bergbeklimmer.

Als we op een willekeurige markt in Nederland mensen zouden vragen of ze Nederlandse ontdekkingsreizigers kennen, zullen zij niet veel verder komen dan Willem Barentsz en Abel Tasman. De kans is waarschijnlijk groter dat mensen 'Floortje Desing' als antwoord zullen geven. Van bekende bergbeklimmers zullen er wellicht mensen zijn die de naam van Ronald Naar, inmiddels alweer meer dan twaalf jaar geleden overleden, Katja Staartjes en Wilco van Rooijen kennen. Philip Visser zal niemand zich meer herinneren, daargelaten een enkele oudgediende binnen de Koninklijke Nederlandse Klim- en Bergsportvereniging.

Toch was Visser in de periode van 1922 tot de Tweede Wereldoorlog landelijk zeer bekend vanwege zijn expeditie naar de Karakoram, een bergmassief ten noordwesten van de Himalaya in het noorden van India en Pakistan. Heel bijzonder was dat hij deze ontdekkingsreizen samen met zijn vrouw Jenny Visser-Hooft maakte.⁴ Hij bracht in de Karakoram 'witte vlekken' in kaart en deed onderzoek naar de omvang en beweging van gletsjers. Als hij voor een expeditie per schip vertrok, verdrongen de verzamelde persfotografen zich op de kade. De kranten schreven over zijn expeditie. Het bioscoopjournaal vertoonde filmbeelden. Visser publiceerde over zijn expeditie vier boeken en tal van artikelen, niet alleen in Nederland, maar ook in Engeland en de

Zwitserland en met Therus Kolff de Galenstock beklom. NL-HaNA, Visser, Ph.C., 2.21.284, inv.nr. 16. Vgl. ook Visser, 'De Bergen', p. 3. In: Spaninks, 'Kaukasus, zomer 1914', p. 31, staat vermeld dat Visser met A.Q. Mees de Galenstock beklom, dat moet onjuist zijn. Mees was de tweede vriend, mee op reis door Zwitserland, maar hij was niet mee op de Galenstock. Van den Aardweg (red.), 'Mr. Adrianus Quirinus Mees', p. 989. Van den Aardweg (red.), 'Mr. Dr. Gualthérus Kolff', p. 830.

3 E-mail Wanda Fleck-Visser, 17-01-2023. *Trouw*, woensdag 4 mei 1955: 'Dr. Ph.C. Visser overleden', ook: *Telegraaf*, woensdag 4 mei 1955. Ook andere landelijke dagbladen berichtten dit nieuws: *Volkskrant*, *Algemeen Dagblad*, *Algemeen Handelsblad*.

4 Internationaal hadden de Vissers een voorbeeld in het echtpaar William Hunter Bullock en Fanny Bullock-Workman. Dit Amerikaanse echtpaar ondernam tussen 1898 en 1912 meerdere expeditie in de Karakoram. Bullock-Workman en Bullock, *In the ice world of Himálaya*.

Duitstalige landen.⁵ Daarnaast hield hij een eindeloze reeks lezingen met beeldmateriaal.⁶ Zelfs koningin Wilhelmina kwam naar hem luisteren.

Schiedam

Philip werd geboren als tweede zoon uit het huwelijk van Maurina Gerarda van der Pant (1838-1911) en Gerrit Bastiaan zoon Visser (1838-1916).⁷ Bastiaan was de oudste zoon in het gezin. Philips vader was sinds 1867, samen met zijn broer Daniël, eigenaar van het bedrijf 'Daniël Visser en Zoonen'. Het oude familiebedrijf, waarvan de historie terugging tot 1714, produceerde jenever en brandewijn en exporteerde die over de hele wereld. Vader Visser was een dominante, vermogende en belangrijke man in Schiedam: wethouder voor de Vrije Liberalen, een voorloper van de VVD, majoor-commandant van de Schutterij te Schiedam, kapitein-commandant Korps Koninklijke Scherpschutters, president departement Schiedam van de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en president-kerkvoogd van de Nederlands Hervormde Kerk in Schiedam.⁸

Als jongen volgde Philip de hbs en daarna de Handelsopleiding aan het gerenommeerde Instituut Esmeijer in Rotterdam.⁹ Na afronding van deze studie trad hij, zeventien jaar oud, in dienst van de firma Visser.

Zwitserse Alpen

In 1902 maakte Philip dus zijn eerste reis naar Zwitserland, daar raakte hij gefascineerd door de bergsport. Jaarlijks reisde hij voortaan naar de Alpen en hij werd al snel

5 Visser, *Naar Himalaya en Karakorum*. Visser, *Naar onbekend Midden-Azië*. Visser, *Door de bergwoestijnen van Azië*. Visser, *Langs de noordelijke flanken van den Karakorum*.

6 Deze lezingen waren onderdeel van het financieringsmodel achter de expedities. In een brief aan de gezant in Stockholm in 1931, na de derde expeditie, vroeg Visser een maand extra verlof. Hij moest de komende maand elke dag een lezing houden. 'Een (bittere) noodzakelijkheid om de enorme expeditie kosten voor een deel te dekken', zo schreef hij. NL-HaNA, Gezantschap Zweden, Noorwegen, Denemarken en Finland, 2.05.219, inv.nr. 196, brief aan Sweerts, 06-04-1931. In een andere brief aan Sweerts in 1922 schreef Visser dat hij voor een spreekbeurt in grote stad een honorarium ontving van 750 gulden en in een kleine plaats 200 gulden. Omgezet naar nu waren dat forse honoraria van circa €6500 tot €1750. NL-HaNA, Gezantschap Zweden, Noorwegen, Denemarken en Finland, 2.05.219, inv.nr. 196, brief aan Sweerts, 21 december 1922.

7 Josselin de Jong, *Nederland's Patriciaat, 49^e Jaargang 1963*, p. 323-324.

8 Noordeggraaf, 'Uit de nalatenschap van Daan van der Zee (III)', p. 3. Spaninks, 'Van Majoor Bulderdeboom tot François Haversmidt'. Slechte, 'Staken en stempelen'.

9 De hogereburgerschool was een vorm van voortgezet middelbaar onderwijs. Met de invoering van de Mammoetwet in 1968 werd de hbs opgevolgd door de vijfjarige havo. In 1949 schreef Visser in Moskou een artikel voor het gedenkboek bij het vijfenvijftigjarig bestaan van de hbs in Schiedam. Hierin haalde hij herinneringen op aan deze tijd. Hij schreef dat hij op de HBS voor het eerst de schoonheid van de Nederlandse taal leerde kennen. NL-HaNA, Visser, Ph.C., 2.21.284, inv.nr. 3, Teksten van door hem geschreven artikelen, met ingekomen commentaren, De Hogere Burgerschool 55 jaar geleden, 13-02-1949.

een bekwaam bergbeklimmer of, met een ander woord, alpinist. Overigens, hij ging altijd onder leiding van een lokale berggids.

In datzelfde jaar werd in ons land op initiatief van ‘meijuffrouw’ Isabella Muller de Nederlandsche Alpen-Vereeniging (NAV) opgericht.¹⁰ De NAV was in die tijd een op het klimmen met berggidsen gerichte vereniging. Ze vormde een ontmoetings- en uitwisselingsplatform voor liefhebbers van de Alpen en was vooral op Zwitserland georiënteerd. Bij de oprichting had de vereniging eenentwintig leden en dat groeide binnen een jaar uit tot achtenzeventig en in 1914 waren dat er al driehonderdzeven. Visser sloot zich in 1906 aan.¹¹

In 1907 werd Visser bestuurslid van de NAV in de functie van ‘bibliothecaris’. Later was hij nog ‘assessor’. Hij was tegelijk ook hoofdredacteur van het tijdschrift van de NAV. Dat had eerst de prozaïsche naam *Mededeelingen* en werd na 1932 voorgezet als *De Berggids*. Hij schreef hiervoor een lange reeks artikelen over ondernomen bergtochten. Pas in 1924 zou hij deze functies neerleggen.

In 1910 publiceerde Visser zijn eerste boek *Boven en beneden de sneeuwgrens*.¹² Het was het eerste Nederlandse boek over bergsport en alpinisme. Het was en is een prachtig boek, driehonderdzesenzeventig pagina’s met verhalen over beklimmingen, een beschrijving van de techniek en de geschiedenis van het alpinisme, met veel foto’s en tekeningen, inclusief uitvouwpagina’s met panoramafoto’s van bergmassieven. Het boek stond als een huis en was en is ook nu nog vlot en boeiend te lezen.

Voor een Nederlander waren de tochten die Philip in die tijd in de Alpen met zijn gids of gidsen maakte van uitzonderlijk niveau. Tochten als de beklimming van de Meije in 1908 en de traversering van de Grépon in 1913, oogstten grote bewondering onder de leden van de NAV. In die laatstgenoemde tocht kon Philips gids, Joseph Knubel, vanwege het vele ijs op de rosten met de grootste moeite een route vinden. Met zijn vriend en tijdgenoot Gerhard Lugard vormden zij samen de top van het Nederlands alpinisme.¹³

Eerste huwelijk

In 1910 gebeurde nog iets cruciaals in Philip Vissers leven. Hij ontmoette Jenny Hooft in Zwitserland. Jonkvrouw Jeannette Hooft werd geboren op 18 juni 1888 in het Engelse Fullham.¹⁴ Ze was de oudste van de twee voorechtelijke dochters van jonkheer Maurits Wijnand Hendrik Hooft (1837-1921) en diens vierentwintig jaar jongere vrouw Jeannette Henriëtte Grader van der Maas (1861-1939). In Maarn op de

10 De eerste Alpenvereniging werd opgericht in Engeland(!): de *Alpine Club* in 1857. Daarna volgden de *Österreichischer Alpenverein* in 1862, de *Schweizer Alpen-Club* in 1863, de *Deutscher Alpenverein* in 1869 en de *Club Alpin Français* in 1874.

11 Dufour, ‘Philips Christiaan Visser (1882–1955)’.

12 Visser, *Boven en beneden de sneeuwgrens*.

13 Leopold, Jolles en Dufour, ‘G.J. Lugard (1867-1923; AG lid 1908-1923)’.

14 De Boer, ‘Hooft, Jeannette’.

Utrechtse Heuvelrug bracht ze haar jeugd door. Het voortgezet onderwijs volgde ze op een kostschool voor meisjes in het Zwitserse Genève.¹⁵ Hier begon haar fascinatie voor de bergen. In 1911 schreef Jenny een verhaal in het jaarboek van de Alpenvereniging over een zomervakantie in Saas-Fee met de meisjes van haar kostschool.¹⁶ Er is een romantische overlevering dat de twee elkaar ontmoetten op de top van de Schreckhorn, nabij het Zwitserse Zermatt. Helaas is dit niet waar.¹⁷ Op 25 januari 1912 traden ze in het huwelijk in Den Haag.¹⁸

Op zijn dertigjarige leeftijd zijn er dus drie belangrijke scharnierpunten samengekomen in het leven van Philip Visser. Hij had zicht op overname van een groot en goed renderend bedrijf en was financieel min of meer onafhankelijk. Hij was gewaardeerd bestuurslid van een weliswaar kleine Alpenvereniging, maar deze vormde een netwerk van veel mensen uit politiek-bestuurlijke, universitaire en adellijke kringen. Kijk de lijst van de bestuursleden van de NAV in de beginjaren er maar eens op na.¹⁹ Bovendien bouwde hij als bestuurslid en hoofdredacteur een uitstekend internationaal netwerk op met vooraanstaande alpinisten in heel Europa. Hij was uit liefde getrouwd met een meisje van adel en had dus via zijn huwelijk verbinding met adellijke kringen. Deze waren in Nederland weliswaar niet al te rijk meer, maar hadden wel veel invloed in het openbaar bestuur, de diplomatieke dienst, de rechtelijke macht, de wetenschap en binnen het Koninklijk Huis.²⁰ Deze combinatie, financiële onafhankelijkheid, belangrijke positie in de Alpenvereniging, gelukkig huwelijk met een meisje van adel, zal hem in de rest van zijn leven helpen bij het realiseren van zijn plannen, ambities en grote passie voor de bergsport.

De Kaukasus en Rusland

In 1914 wilden Philip en Jenny Visser grenzen verleggen. Na jaren klimmen in de Alpen zochten zij iets anders. Ze besloten om naar Rusland te reizen en daar een poging te doen om de Kazbek in de Kaukasus te beklimmen.²¹ Op 28 juli 1914, toen Philip en Jenny onderweg waren naar Georgië, brak de Eerste Wereldoorlog uit. Het

15 Knottenbelt, 'Jeannette Visser-Hooft - Ter nagedachtenis', p. 118.

16 Jvr. Jenny Hooft, 'Saas-Fee. Een kostschoolherinnering', in: Visser, *Penninische Alpen*, p. 117-135.

17 *IJmuider Courant* 4 mei 1955, p. 3. Deze berg ligt niet in Wallis bij Zermatt. Vermoedelijk komt dit verhaal uit het in memoriam dat Vissers vriend Knottenbelt schreef in *De Berggids* na het overlijden van Jenny in 1939. Daarin verhaalde hij zijn eerste ontmoeting met Jenny Hooft bij de aanvang van de beklimming van de Schreckhorn in 1911, die hij met Visser en Hooft uitvoerde. Knottenbelt, 'Jeannette Visser-Hooft - Ter nagedachtenis'.

18 Handgeschreven huwelijksakte Ambtenaar van den Burgerlijken Stand gemeente 's-Gravenhage d.d. 25-01-1912.

19 Bierens de Haan (red.), *Een halve eeuw Nederlands alpinisme*, p. 23-24.

20 Vgl. bijvoorbeeld de populaire boeken van: Annejet van Zijl, *De Amerikaanse prinses*, Querido, Amsterdam 2015. Of: Geert Mak, *De levens van Jan Six. Een familiegeschiedenis*, Atlas Contact, Amsterdam 2016. In deze boeken worden de processen van relatieve verarming van de adel en de verbinding door huwelijken met de nieuwe rijken, met name uit industriële kringen, geschetst.

21 De Kazbek is met 5.047 meter de op één na hoogste berg van de Kaukasus en ligt in Georgië. Spaninks, 'Kaukasus, zomer 1914', p. 30-33.

gevolg was dat ze niet van Oost- naar West-Europa konden terugreizen. Ze waren gedwongen om per spoor via Moskou en Sint-Petersburg, door Finland en dan per boot via Zweden terug in Nederland te komen. In Sint-Petersburg verbleven ze op de Nederlandse ambassade waar baron Sweerts de Landas gezant was. Hij probeerde, gecharmeerd van het jonge echtpaar, Visser te verleiden toe te treden tot de diplomatieke dienst.

Twee jaar later ging het echtpaar Visser opnieuw naar Rusland. Met mevrouw Heemskerk-von Zarembo, die in Rusland was geboren, brachten ze in samenwerking met het Russische Rode Kruis een uitgerust noodhospitaal naar Sint-Petersburg. Gedurende het maandenlange verblijf bezocht Visser het Russische front.

Vóór hun tweede vertrek naar Rusland overleed de vader van Philip. Hierdoor werd hij medefirmant van het bedrijf 'Daniël Visser en Zoonen' – 'De Graauwe Hengst'.²² De andere firmant was zijn neef Daniël, met wie hij in 1917 een ernstig zakelijk conflict zou krijgen. Dit werd in 1918 beslecht door een uitspraak van een arbitragecommissie, waardoor Philip Visser alleen eigenaar werd van het familiebedrijf.²³ Dit maakte tevens de weg vrij om zijn passie te volgen, naar Zweden te emigreren en expedities te maken naar Midden-Azië. Inmiddels was baron Sweerts de Landas gezant in Stockholm en Visser besloot in 1919 als honorair attaché toe te treden tot de diplomatieke dienst aldaar.²⁴ Uiteindelijk verkocht Visser het bedrijf 'Daniël Visser en Zoonen' in januari 1927.²⁵

De Karakoram

In Stockholm ontmoetten Philip en Jenny de beroemde Zweedse ontdekkingsreiziger Sven Hedin. Deze Sven Hedin verkende grote delen van Centraal-Azië en de Karakoram tussen 1893 en 1933. Hij adviseerde hen om, als zij op expeditie zouden gaan, zich te focussen op de Karakoram en zich daar te richten op het in kaart brengen van nog niet gedocumenteerde dalen en gletsjers. Zo ontstond het plan om een expeditie te organiseren naar dit onherbergzame grensgebied tussen Brits-Indië, Tibet en zuidwest China.

22 Notariële akte voortzetting vennootschap onder firma 'Daniël Visser en Zoonen' door notaris Jan Cornelis Burkens te Haarlem op 3 oktober 1916.

23 Gemeentearchief Schiedam, inv.nr. 2084a, uitspraak scheidslieden, jonkheer mr. E.N. de Brauw, mr. D.E. van Raalte, beiden advocaat respectievelijk in Den Haag en Rotterdam en distillateur J.A.J. Nolet te Schiedam, op verzoek van de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam d.d. 24 oktober 1917 inzake de geschillen tussen Ph.C. Visser en D. Visser d.d. 23 maart 1918.

24 Kersten, *Buitenlandse Zaken in ballingschap*, p. 79. 'Een categorie op zich vormden de honoraire attachés. Hoofden van een zending hadden de bevoegdheid zulke titularissen na verkregen koninklijke goedkeuring aan hun missie te verbinden. Deze attachés verrichtten hun werkzaamheden onder verantwoordelijkheid van de *Chef de Poste*, die hen had benoemd. Het was hun niet toegestaan ambtelijke stukken te tekenen. Zij konden op staande voet door het hoofd van de zending worden ontslagen, ontvingen geen bezoldiging en genoten niet de status van staatsambtenaar, maar wel de diplomatieke voorrechten.'

25 Gemeentearchief Schiedam, inv.nr. 2084a, brieven van M.C.M. de Groot als gemachtigde van Ph. Visser inzake de verkoop van distilleerderij 'De Graauwe Hengst' en de firma 'Daniël Visser en Zoonen' aan de familie Kleipool, 1926.

In plaats van het voor hem geijkte pad in het familiebedrijf te volgen besloot Philips Christiaan Visser alpinist te worden. Zijn internationale contacten in de bergsport brachten hem op het idee de nog niet geëxploreerde delen van het Karakoram-gebergte te ontdekken. Visser volgde, samen met zijn vrouw Jenny Hooft, zijn passie, verkocht het familiebedrijf en trok naar Midden-Azië.

Visser leidde tussen 1922 en 1935 vier succesvolle expedities naar de Karakoram. Daar exploreerde hij als onderzoeker enorme bergmassieven, grote gletsjers en dalen die niet op de landkaarten stonden. Bovendien publiceerde hij het meest gevarieerde Nederlandse oeuvre op het gebied van bergsport en glaciologie. Met zijn publicaties, lezingen en expedities inspireerde hij veel jonge alpinisten. Als bestuurder was hij van beslissende betekenis voor de groei en positionering van de in 1902 opgerichte Nederlandsche Alpen-Vereeniging.

Zo groeide Philips Christiaan Visser uit tot Nederlands laatste ontdekkingsreiziger en bekendste bergsporter in de periode voor de Tweede Wereldoorlog. Na zijn expedities bracht Vissers diplomatieke carrière hem in Brits-Indië, Turkije en Zuid-Afrika. In 1948 werd hij ambassadeur in Moskou. Maarten Faas tekent in deze biografie voor het eerst het volledige veelbewogen leven op van Visser als bergbeklimmer, expeditieleider, ontdekkingsreiziger, glacioloog, diplomaat en auteur.

Maarten Faas (1957) is sociaal wetenschapper, auteur en fervent alpinist. Hij stelde onder meer de Nederlandse bergsportcanon op en schreef over alpinisme in de *Hoogtelijn* en *De Bergvriend*.

